

FUNKCIONALNA PISMENOST / Irena Kašman / OŠ Neznanih talcev Dravograd

UVOD: ZAKAJ JE TOLIKO GOVORA O FUNKCIONALNI PISMENOSTI?

Zakaj je zadnja leta vse več govora o funkcionalni pismenosti? Zato, ker številni strokovnjaki menijo in številne študije dokazujejo, da so ljudje vse manj funkcionalno pisni tudi pri nas.

In zakaj je to tako pomembno? Zato, ker je funkcionalna pismenost neizogiben del našega vsakdana, saj se na vsakem koraku srečujemo z množico informacij, ki iz dneva v dan še narašča, na nas pa je, da izbiramo med njimi zato, da lahko sprejemamo številne odločitve, na primer odpremo bančni račun, opravimo nakup, izpolnimo poštni obrazec, se odločimo med številnimi ponudbami za potovanje, si v oglasu izberemo primerno službo, najdemo zeleni kraj na zemljevidu, z voznega reda razberemo odhod potniškega vlaka, razberemo sporočilo v medijih, znamo napisati prošnjo, razumemo pogodbo ... Zato, ker funkcionalna pismenost predstavlja sredstvo za pridobivanje znanja in je uspešna šele takrat, ko človek prebrano tudi razume. Zato, ker predstavlja pot do informacij in znanja. In končno, ker je pomembna za osebno rast in boljše razumevanje sebe in sveta nasploh.

Funkcionalno branje je torej učinkovito branje, je branje z določenim namenom, ko z branjem skušamo dobiti odgovore na zastavljena vprašanja oziroma iz besedila izluščiti bistvo. Od tega, koliko smo pisni, je odvisno, kako uspešno bomo krmarili skozi življenje, kako bomo uspešni pri opravljanju različnih vlog in nalog. Višja pismenost je pomembna tako za posameznika kot tudi celotno družbo in pomeni več priložnosti, večjo samozavest, večjo iznajdljivost, večje udobje, pa tudi večjo učinkovitost, samostojnost in suverenost ter najpomembnejše, s takšnimi ljudmi je težje manipulirati. V nasprotnem primeru se človek z nižjo stopnjo bralne pismenosti težko znajde v vsakdanjem

svetu, zato je prikrajšan za marsikatero zadovoljstvo, pa tudi težje uveljavlja svoje pravice in svoje mnenje.

FUNKCIONALNA PISMENOST PRI NAS IN V SVETU

Nizka funkcionalna pismenost je pravzaprav globalni problem. O njej je govora že od zgodnjih petdesetih let prejšnjega stoletja, ko ameriški vojaki, ki so sicer bili pisni, niso razumeli pisnih navodil za ravnanje z orožjem.

Pismenost je bila nekoč dejavnost določenih družbenih slojev in se je nanašala izključno na obvladanje branja in pisanja. Danes pa gre za splet različnih spretnosti, ki se povezujejo s pismenostjo, kot so poleg branja in pisanja še računske spretnosti ter raba informacijsko-komunikacijske tehnologije, na primer računalnika, prenosnega telefona in drugih naprav.

Sposobnost kritičnega branja besedila in iskanje zelenih informacij je dandanes v svetu visoko cenjena spretnost.

Žal so se v mednarodnih raziskavah (PISA) glede stopnje bralne oziroma funkcionalne pismenosti slovenski najstniki znašli, in to kar dvakrat zaporedoma – leta 2009 in leta 2013 – prav na repu držav, kar je vsekakor zaskrbljujoče. Vse »zahodno-evropske države« so dosegle boljše rezultate od nas, najboljše pa so se odrezali učenci z Daljnega vzhoda; iz Kitajske, iz Japonske in iz Singapurja.

Strokovnjaki ugotavljajo tudi, da deklice berejo boljše od fantov, da je branje učencev v mestih bolj temeljito od branja učencev na podeželju, da učno boljši učenci rajši berejo kot učno slabši, in da so učitelji na splošno premalo usposobljeni za razvijanje vseh vrst bralnih strategij.

Prav tako podpovprečno funkcionalno pismenost so študije pokazale pri odrasli populaciji, kjer se je znašlo kar okoli 70 % odraslih po svojih dosežkih

pod ravno, potrebno za razumevanje in uporabo pisnih informacij v vsakdanjem življenju.

Zanimivo je, da se je ameriški predsednik na slabo funkcionalno pismenost ameriških učencev odzval in odločno podprl spodbujanje tovrstne pismenosti na vseh področjih, ko pa je za prav tako slabe rezultate izvedel naš predsednik, nanje sploh ni odreagiralo.

Naslednja podobna raziskava, ki bo ponovno preverjala funkcionalno pismenost odraslih, bo predvidoma v letu 2015, rezultati pa bodo znani šele leta 2016. Upajmo, da se bomo takrat boljše odrezali.

LE MALO PROJEKTOV, KI ŽELIJO IZBOLJŠATI FUNKCIONALNO PISMENOST

Branje je dejavnost, ki se je začnemo učiti že pred vstopom v osnovno šolo in je pomembna za nadaljnje učenje ter učno uspešnost.

Učenci v začetnih razredih razvijajo in se učijo temeljnih spretnosti, kot sta branje in pisanje, torej opismenjevanja. Z leti postane otrok tudi funkcionalno pismen, s pomočjo branja se bo učil in si pridobival druga znanja, ki jih zahtevata šola in življenje. Navdilo bo prebral zato, da bo vedel, kaj mora narediti, vprašanje pa zato, da bo lahko povedal odgovor. Pri tem si lahko pomaga z različnimi bralnimi strategijami, ki jim omogočajo lažje prepoznavanje bistvenih informacij iz besedila. Ena izmed bralnih strategij za predelavo neumetnostnih besedil je kompleksna in zadnje čase vse več uporabljena bralna učna strategija VŽN, ki zajema celoten učni proces. Bistvo te strategije predstavljajo vprašanja: kaj vemo, kaj želimo izvedeti in kaj smo se naučili.

Razvoj funkcionalne pismenosti pa vendarle ne more biti zgolj in samo domena šole ter učiteljev in knjižničarjev, ampak nanjo vplivajo številni

dejavniki. Vedeti namreč moramo, da funkcionalna pismenost posameznika ni nekaj, kar je samo po sebi umevno, ampak gre za proces, ki ga moramo nenehno razvijati in ohranjati. Torej ni nujno, da bo imel najstnik visoko razvito funkcionalno pismenost tudi še v zrelejših letih. Ta mu bo padla, če se ne bo prilagajal splošnemu družbenemu razvoju in spremembam, ki bodo od njega zahtevale najverjetneje uporabo novih pristopov.

Potem je tukaj še vpliv družinskega okolja in sovrstnikov, ki tudi v veliki meri pripomorejo k razvoju funkcionalne pismenosti posameznika. Delno na to vpliva še izobrazba staršev.

V Sloveniji je dve leti, med letoma 2011 in 2013, potekal projekt Opolnomočenje učencev s funkcionalno pismenostjo pod okriljem MIZŠ v sodelovanju s poljsko strokovnjakinjo dr. Fani Nolimal. Na Poljskem prizadevanje za dvig funkcionalne pismenosti poteka že vrsto let, in to na vseh ravneh, po vertikali, od predšolskega obdobja do starejše populacije. V to je vključen celoten šolski sistem, pa tudi preostala družba. Tako spodbujajo bralne kompetence mediji, odpirajo se nove knjižnice ali pa jih dopolnjujejo s knjižnim gradivom. Projekt se je pri nas, žal, zaključil, še preden se je začel dobro razvijati. Najverjetneje lahko za to krivimo znova pomanjkanje finančnih sredstev za takšne in podobne projekte, kar pa se posledično kaže v daljšem časovnem obdobju z nizko stopnjo funkcionalne pismenosti pri ljudeh.

Na to temo je pri nas sicer potekalo tudi nekaj seminarjev za učitelje, vendar je bilo tudi teh doslej vse premalo in potekajo premalo kontinuirano. Tudi sama sem se jih nekaj udeležila.

Pomembno pa je tudi zavedanje, da dvig funkcionalne pismenosti pri učencih ne zadeva le jezikovnega pouka, ampak da je treba funkcionalno pismenost razvijati pri vsakem predmetu, tudi na primer pri uri športne vzgoje, kjer mora učenec na primer prebrati in razumeti pravila neke športne igre.

Na naši šoli – to je na OŠ Neznanih talcev Dravograd – funkcionalni pismenosti naših učencev posvečamo veliko pozornosti. Že nekaj let vodimo projekt z naslovom Branje je glavno in zabavno ter poskušamo na različne načine učence spodbuditi k branju. Predvsem pa se trudimo razložiti, kako pomembna je funkcionalna pismenost v vsakdanjem življenju vsakega posameznika, kar vselej podkrepimo s konkretnimi primeri in učence postavljamo v različne vsakdanje situacije, kjer se morajo vživeti v zastavljeno vlogo in jo ustrezno odigrati, saj jih želimo učiti in vzgajati za življenje in ne zgolj za ocene.

Osebnost sem navdušena nad izobraževanjem v tretjem življenjskem obdobju, ki poteka že vrsto let po celotni državi. Tako se vedno znova potrjuje dejstvo, da se ljudje učimo vse življenje.

VEDNO BOLJŠI POGOJI ZA BRANJE, BRALCI PA VEDNO SLABŠI

Vsi vemo, da so učenci najbolj pridni bralci v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, potem pa število bralcev iz leta v leto upada. Največji vzrok je najbrž v tem, da v nižjih razredih učiteljice in učitelji lahko več pouka namenijo skupnemu branju ter analizirajo le-tega, pozneje pa je za tovrstno obravnavo vse manj časa.

Hkrati menim, da učenci na splošno premalo pišejo, da imajo preveč opravka z učbeniki in delovnimi zvezki ter premalo ustvarjajo sami.

Znano je tudi dejstvo, da že od 1. razreda dalje prevladuje pri pouku govor učitelja, učenci pa ga le dopolnjujejo oziroma zapolnjujejo. To pomeni, da so bolj ali manj le v vlogi sprejemnika, kar se izrazito kaže pri obravnavi umetnostnih besedil.

Prav tako učbeniki vključujejo premalo neumetnostnih besedil, v katerih bi učenci lahko vsaj vadili funkcionalno pismenost, zato ne nudijo dovolj uporabnih raznovrstnih govornih položajev, vsebina ne navaja učencev na razmišljanje, sklepanje in menjava

mnenj. Osnovni namen jezikovnega pouka materinščine pa naj bi bila razvita sporazumevalna zmožnost, zmožnost rabe jezika, torej sprejemanje, razumevanje in tvorjenje besedil, in sicer različnih glede na okoliščine, namen in vsebino.

Dejavnikov, ki vplivajo na razvoj funkcionalne nepismenosti, je več. V predšolskem obdobju imajo pomembno vlogo predvsem starši in družina, pozneje pa ključno vlogo prevzame šola. Učenci se v nižjih razredih naučijo brati in pisati, v višjih pa razvoj pismenosti nima več tako pomembne vloge. Dejstvo je, da pismenost ni proces, ki bi se zaključil v osnovni šoli, ampak bi se moral nadaljevati celotno človekovo življenje.

Lahko rečemo, da so vzroki za funkcionalno nepismenost največkrat posledica neprimerne gospodarskega in kulturnega okolja, neustreznega izobraževalnega sistema, ki ne daje potrebnega znanja, deloma pa izvirajo vzroki tudi iz osebnih lastnosti posameznika (nerazvite učne navade, zadržanost, anonimnost ...).

Vsakdo bi moral obvladati branje in pisanje tudi zato, ker je to sredstvo, ki odpira poti za obvladovanje drugega znanja, potrebnega za človekovo vsakdanje življenje in uspešno delo. Funkcionalna pismenost vsekakor pripomore k lažjemu obvladovanju vsakdanjih situacij, omogoča lažje pristopanje, izvajanje in reševanje vseh nalog, ki nam jih naloži življenje.

SODOBNO ŽIVLJENJE OB INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKI TEHNOLOGIJI

Branje omogoča dostop do sveta. Brati se pravzaprav učimo vse življenje, zato je učenje branja vseživljenjski proces.

Zagotovo je danes eno najhitreje napredujočih področij področje informacijsko-komunikacijske tehnologije. Uporaba informacij je nepregledna in stalno narašča, zato je pomembno, da posameznik zna in zmora obvladovati tudi to področje, med katere prištevamo računalniško, elektronsko,

informacijsko, tehnološko, medmrežno, multimedijsko, digitalno ... pismenost.

Nekateri ne znajo uporabljati niti računalnika niti prenosnega telefona niti bankomata niti poiskati informacij na medmrežju itd., zato se zgodi, da morajo prositi za pomoč nekoga, ki to obvlada, hkrati pa jim je v marsikateri situaciji oteženo ali celo onemogočeno dostopanje do javnih dobrin in ne morejo »polno« sodelovati v sodobni družbi.

Določena stopnja funkcionalne pismenosti je torej nujna za uspešno učenje informacijskih znanj in spretnosti. Kdor je informacijsko pismen, dostopa do informacij učinkovito in uspešno, vrednoti informacije kritično ter uporablja informacije natančno in kreativno. Ni nam potrebno v jutranjem mrazu do bližnjega kioska s časopisi, ampak prelistamo najaktualnejše novice kar na medmrežju doma v pižami.

Knjižnice že dolgo niso več samo ustanove za izposojanje knjižnega gradiva, ampak so postala prava informacijska središča. Bralna gradiva v obliki elektronskih medijev so tudi pri učencih

bolj priljubljena od bralnih gradiv v klasični, knjižni obliki.

Dober vir pomoči in informacij je tudi internet, kjer lahko najdemo številna navodila, na primer za pisanje dobrega življenjepisa in prošnje za delo.

Pred nekaj desetletji je bila uporaba telefonskega aparata razmeroma preprosta. Potrebno ga je bilo le vključiti v telefonsko omrežje, dvigniti slušalko, zavrteti zeleno številko in ob koncu pogovora odložiti slušalko. Danes z njim lahko fotografiramo ali snemamo, priključimo na računalnik in si fotografije že v naslednjih nekaj minutah tudi ogledamo. In spet je treba biti funkcionalno pismen, če želimo, da nam že vključitev aparata v eno od razpoložljivih telekomunikacijskih omrežij ne bo povzročalo težav.

Žal pa vse bolj opažamo pri uporabi teh sodobnih komunikacijskih naprav vse manjšo skrb za lepo in pravilno izreko v materinščini, kar postaja iz dneva v dan bolj zaskrbljujoče.

ZAKLJUČEK

S funkcionalno pismenostjo naših učencev, pa tudi odraslih ne moremo

biti zadovoljni, zato je najbrž potreben sistematičen pristop k razvoju pismenosti vseh naših prebivalcev z nacionalnimi strategijami.

Že tako imenovana Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju iz leta 1995 opozarja, da je treba sprejeti učinkovite ukrepe za izboljšanje funkcionalne in kulturne pismenosti, ter da je permanentno navajanje na pisno kulturo in delo s knjigami pomembno od vrtca naprej.

Funkcionalno pismena oseba torej razume in upošteva navodila, zna izpolniti obrazce, napisati svoj življenjepis, primerjati podatke iz razpredelnice ali grafa, s pomočjo knjige, računalnika ali medmrežja zna poiskati informacije in zna med njimi ovrednotiti in kritično izbrati tiste, ki so zanj pomembne ...

V sodobnem svetu – moderni družbi – so računalniki, prenosni telefoni, bankomati itd. postali del našega vsakdanjika. Pomen pismenosti, tako za posameznika kot tudi za družbo, nenehno narašča. Naloga nas, učiteljev ter staršev pa je pripraviti otroke na svet, ki teži k nenehnim spremembam in napredku, zato da jim funkcionalna nepismenost ne bo oteževala življenja.

HOTEL CERKNO IN SMUČARSKI CENTER CERKNO

PRAVI KRAJ ZA ORGANIZACIJO ŠOL V NARAVI IN DRUŽABNIH SREČANJ

Zimska šola v naravi na **Naj slovenskem smučišču** v sezonah 2010/11, 2011/12, 2012/13, z ugodnimi cenami paketov s pestrim programom za otroke in spremljevalce. // Plavalne, naravoslovne in jezikovne šole, različni tabori, priprave športnih ekip ter druga srečanja za otroke in odrasle. // Cenovno ugodni enodnevni smučarski in zaključni izleti z ogledom naravnih in kulturnih znamenitosti v kombinaciji z malico, kosilom in obiskom termalnega bazena.

PRENOVLJENA CESTA PREKO ŽELEZNIKOV - ODDALJENOST IZ LJUBLJANE SAMO ENO URO

Več informacij na 05 37 43 400 in info@hotel-cerkno.si
www.hotel-cerkno.si; www.ski-cerkno.com

